

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Boychuk Yu.D., Soloshenko E.M., Bugai O.V. Ecology and environmental protection: Study guide "University book" of the "Princess Olga" VD. Sumy-Kyiv 2005. 302.
- [2] Varholyk H. V. Education of student youth in the context of ecological culture. International Scientific Bulletin. 2 (9). 2014. 324-331.
- [3] Drobnohod M. I. (2000). Conceptual foundations of the formation of ecological thinking and human abilities to build harmonious relations with nature: col. monograph. K.: MAUP, 2000. 76.
- [4] Zatserklyany M. M. Ecological education of student youth. Ensuring the quality of higher education: materials of Vseukr. science and method conference, Odesa, April 10–12. 2019 / Odessa. national Acad. food. technologies; ed. coll.: B.V. Yegorov (head) and others. Odesa, 2019. 52–56.
- [5] Krysachenko V. S. Ecological culture: theory and practice: Education. manual. K.: Zapovit, 1996. 352.
- [6] Malymon S.S. Principles of Ecology. Textbook. Vinnytsia: New Book, 2009. 240.
- [7] Maliovany M. S. Formation of ecological consciousness and its role in ensuring ecological safety // Ecological safety and balanced resource use. 2010. 2. 68–75.
- [8] Chervonetsky V.V. Environmental education of students in schools of the countries of the European region and North America: Monograph. Luhansk: Department of SNU named after V. Dalya, 2005. 312.
- [9] Shumilova A. V. The evolution of the ecological consciousness of schoolchildren under the influence of educational activities of the Slobozhansky National Nature Park. 5th All-Ukrainian Congress of Ecologists with International Participation (Ekologiya/Ecology -2015), September 23-26, 2015. Proceedings. scientific works Vinnytsia: "Nilan-LTD" LLC, 2015. 280.

УДК 378.015.31:62-026.15

DOI: 10.31652/2412-1142-2023-69-141-151

Фрицюк Валентина Анатоліївна

доктор педагогічних наук, професор,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0001-6988-6258

valentina.frytsiuk@gmail.com

Марцева Людмила Андріївна

доктор педагогічних наук, доцент,

Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0001-5037-6565

hfrjdcmrif@ukr.net

Любарська Людмила Андріївна

аспірант, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0003-3342-8276

lubarskaaludmila@gmail.com

КРЕАТИВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ДЕФІНІТИВНИХ ПІДХОДІВ

Анотація. У статті представлено аналіз теоретичних позицій науковців та дефінітивних підходів щодо сутності й змісту поняття «креативність». Наголошено на важливості формування цієї особистісної якості у майбутніх учителів технологій. Доведено, що особливої актуальності набуває формування в майбутнього вчителя технологій креативності, яка є важливою складовою його професійної готовності та однією з умов самореалізації; креативність пов'язана з діяльністю педагога будь-якого профілю, але для учителя технологій ця якість є особливо необхідною. Вона може виявлятися у формі власне технологічної творчості і в інших видах педагогічної діяльності. З метою аналізу значення креативності для майбутньої професійної діяльності студентів

проаналізовано Освітньо-професійну програму «Середня освіта. Трудове навчання та технології» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта, предметна спеціальність 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології), Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, кваліфікація: бакалавр середньої освіти (Трудове навчання та технології); вчитель трудового навчання та технологій. Доведено, що креативність, привертаючи увагу дослідників, знаходилась у центрі уваги різних філософських, психолого-педагогічних напрямів. Рівень професійної кваліфікації майбутніх учителів технологій значною мірою залежатиме від здатності самостійно торувати шляхи вирішення конкретних дидактичних завдань, виявляти нетрадиційне мислення, швидко знаходити вихід у проблемних ситуаціях, обирати оригінальні рішення – тобто від креативності. Наголошено на тому, що здатність до творчості є актуальною професійною якістю майбутніх учителів, потребу в яких відчуває сьогодення освіта; успіхів у професійній діяльності сьогодні може досягнути тільки той вчитель, який має високий рівень креативності, який відбувся як творча особистість. Аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми дав можливість також уточнити зміст поняття «креативність» як динамічної, інтегративної особистісної характеристика, яка визначає здатність до творчості і є умовою самореалізації особистості.

Ключові слова: креативність, майбутні вчителі технологій, дефінітивні підходи, професійна підготовка.

1. ВСТУП

Інтеграція України в європейський науковий та освітній простір зумовлює зміни до реформування системи підготовки учителів технологій у закладах вищої освіти. У сучасних умовах становлення вчителя технологій як професіонала неможливе без чіткого визначення системи знань, умінь та навичок, професійних компетентностей та особистісних якостей, серед яких чільне місце належить креативності. Сучасний учитель технологій повинен добре орієнтуватися в інформаційному просторі, одержувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасної школи, а саме: створювати текстові документи, таблиці, малюнки, діаграми, презентації; використовувати: Інтернет-технології, локальні мережі, бази даних; здійснювати анкетування, діагностування, тестування учнів, пошук необхідної інформації в мережі Інтернет; розробляти власні електронні продукти (розробки уроків технологій, демонстраційний матеріал); використовувати й поєднувати готові електронні продукти (електронні підручники, енциклопедії, навчальні програми, демонстраційні програми) у своїй професійній діяльності [4]. Усе це потребує, звісно низки професійних компетентностей і креативності, адже сучасна підготовка педагогічних кадрів на перше місце ставить формування професіоналізму, майстерності майбутніх учителів, їх творчого підходу до навчально-виховного процесу.

У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» визначені принципи розвитку освіти в Україні, де серед основних – розвиток творчих здібностей у дітей і молоді, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості. Реалізація цього принципу потребує відповідної підготовки майбутнього вчителя. У педагогіці вищої школи все більше уваги приділяється вихованню фахівця, здатного до постійного духовного самовдосконалення, активної педагогічної творчості. Рівень професійної кваліфікації майбутніх учителів значною мірою залежатиме від здатності самостійно торувати шляхи вирішення конкретних дидактичних завдань, виявляти нетрадиційне мислення, швидко знаходити вихід у проблемних ситуаціях, обирати оригінальні рішення – тобто від креативності [7].

Здатність до творчості є актуальною професійною якістю майбутніх учителів, потребу в яких відчуває сьогодення освіта. Успіхів у професійній діяльності сьогодні може досягнути тільки той вчитель, який має високий рівень креативності, який відбувся як творча особистість.

У цьому контексті особливої актуальності набуває формування в майбутнього вчителя технологій креативності, яка є важливою складовою його професійної готовності та однією з умов самореалізації. Креативність пов'язана з діяльністю педагога будь-якого профілю, але

для учителя технологій ця якість є особливо необхідною. Вона може виявлятися у формі власне технологічної творчості і в інших видах педагогічної діяльності (нестандартні прийоми ознайомлення учнів з навчальним матеріалом, нетрадиційний підбір матеріалу до уроків, лекцій, пошуки нових, оригінальних способів навчання і виховання засобами технологій), тобто методична творчість. Ситуації освітнього процесу, в яких учитель технологій має скористатись креативністю, різноманітні. Вони виникають з метою мобілізації зацікавленості й активності учнів; необхідності шукати відповіді на несподівані запитання; розв'язання педагогічних завдань, що раптово постають перед учителем під час уроку технологій, нешаблонного, педагогічно доцільного практичного реагування на них тощо. А здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко розв'язувати проблемні ситуації – це і є, власне, креативність.

Постановка проблеми. Креативність не є вродженою якістю особистості. Як показують численні дослідження, вона розвивається в процесі навчання і виховання в безпосередній активній діяльності завдяки цілеспрямованому педагогічному впливові [5; 6; 7].

Необхідність вивчення проблеми креативності майбутніх учителів технологій пояснюється, перш за все, суперечностями, які виникли між: необхідністю виховання особистості вчителя технологій, здатного на творчість, і відсутністю у системі підготовки майбутніх учителів технологій методичного забезпечення розвитку креативності; цілями сучасної інноваційної школи, попитом на творчого учителя технологій і традиційними штампами в підготовці фахівців; можливостями, які має вища школа для ефективного формування креативності майбутніх учителів технологій, і ступенем реалізації цих можливостей на практиці.

Таким чином, наше дослідження передбачає подолання об'єктивно назрілої суперечності між репродуктивним вузькопрофесійним характером традиційної системи навчання і нагальною потребою суспільства у формуванні креативної особистості майбутнього учителя технологій. На сучасному етапі психолого-педагогічної науки склались об'єктивні передумови, які сприяють успішному теоретичному розгляду проблеми креативності, а також практичному удосконаленню системи підготовки майбутніх учителів технологій, здатних до творчого саморозвитку.

Аналіз наукової літератури показав, що дослідження креативності як характеристики особистості привертало увагу багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Так, загальнотеоретичні й методологічні основи розвитку креативного досліджувалася в роботах Дж. Гілфорда, В. Сміта, К. Тейлора, П. Торренса; складові креативного процесу розглядали Р. Джонс, П. Ленглі, А. Меднік та інші вчені. Особливе місце займають теоретичні положення Дж. Гілфорда і Е. Торренса щодо сутності та структури креативності. Сучасна наука досліджує креативність з різних поглядів. Зокрема, психологія вивчає процес креативного мислення; розглядає креативність як різновид інтелектуальної поведінки (Г. Айзенк, Р. Стернберг), інтелект як компонент креативності (Д. Гетцельс, П. Джексон, Е. Торренс), «самоактуалізацію» у зв'язку з креативністю (Л. Гольдштейн, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.), особливий характер мотивації креативів (С. Голлан, Р. Кеттел, Д. Мак-Кіннон та ін.).

Питанням професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання й технологій приділено увагу в дослідженнях таких учених, як О. Авраменко, В. Бойчук, Р. Гуревич, М. Кадемія, О. Коберник, В. Кондратюк, В. Мадзігон, Х. Процко, В. Сидоренко, В. Стешенко, В. Титаренко, С. Ткачук, Д. Тхоржевський, Г. Терещук, Л. Шевченко та інших. Водночас, проблема формування креативності майбутніх учителів технологій у науковій літературі висвітлена недостатньо.

Метою статті є з'ясування різних дефінітивних підходів до визначення поняття «креативність» і визначення на цій основі поняття «креативність майбутніх учителів технологій».

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Варто зазначити, що поняття «креативність» вітчизняними та зарубіжними вченими трактується неоднозначно. Аналіз літератури показує, що не існує загальноприйнятого визначення цього поняття. Цей термін походить від латинського слова «creatio», що означає «створення». В англomовній літературі словом «creativity» позначають те, що має безпосереднє відношення до створення чогось нового, чого не існувало раніше: сам процес такого створення, продукт цього процесу, його суб'єкт (або суб'єкти), обставини, в яких творчий процес здійснюється, фактори, які його детермінують, та ін.

Дж. Гілфорд увів термін «креативність» у 60-х роках ХХ ст. для позначення властивості, яка відображає здатність індивіда створювати нові поняття та формувати нові навички [10].

Виділяють такі особистісні характеристики, які притаманні більшості креативів: відхилення від шаблону в поведінці, ініціативність, оригінальність, упертість, самовідданість, неабияка енергійність, винахідливість, прямота суджень, спритність, незалежність, внутрішня зрілість, критичність, скептицизм, мужність, упевненість в умовах невизначеності та хаосу, схильність до алегоричності, метафоричності, двозначності, підкреслювання свого «Я», висока самооцінка, гордість [7].

Поряд із вивченням кореляції креативності з іншими рисами особистості велику увагу дослідники приділяють виявленню компонентів творчої особистості.

Наприклад, виділяють такі риси творчої особистості: бажання у своїх роздумах спиратися на першоджерела, тлумачні, енциклопедичні словники; знаходити проблеми там, де іншим уже все ясно, і сумніватись у загальноприйнятих істинах; оперувати з нечітко визначеними поняттями; зосереджувати увагу та утримувати її на якомусь питанні; прагнення студентів, наприклад, критично ставитися до викладачів та навчальних програм; схильність до ігрової взаємодії з партнерами, бажання постійно бути вільним від стереотипів.

Як відзначають відомі дослідники творчості Г.Мельхорн та Х.-Г. Мельхорн, студента з виявленими творчими здібностями характеризують:

- більш висока активність, більш високий рівень свідомості;
- яскраво виявлена мотивація до розв'язання завдань творчого характеру, прагнення до самостійного розв'язання поставленого завдання;
- різнобічність та глибина спеціальних знань, а також великий обсяг навичок в обраній галузі діяльності;
- прагнення до постійного удосконалення своїх знань, здібностей та навичок і тим самим до розширення можливостей успішної творчої діяльності;
- інтерес до наукових заходів, різного роду наукових дискусій;
- захопленість творчою діяльністю, наполегливість у досягненні поставленої мети;
- уміння ставити нестандартні питання [2].

Проблема креативності – предмет дослідження багатьох наук, зокрема філософії. Загальнофілософський підхід до цієї проблеми ми пов'язуємо з визначенням творчості як специфічної характеристики людської діяльності, в процесі якої людина перетворює навколишню дійсність і саму себе.

Огляд філософських робіт показує, що вчених від часів античності (Сократ, Архімед) цікавив пошук евристичних прийомів для розв'язання завдань як аналогів творчих дій. У європейській філософській традиції ця спроба виразно окреслюється в працях давньогрецького мислителя Аристотеля (384-322 рр. до н. е.).

Відповідно до дослідження відомого психолога М. Чиксентмігая (Mihaly Csikszentmihalyi), креативність проявляється в тих випадках, коли людина перебуває в стані «потoku» (flow), тобто коли вона займається діяльністю, яка є цікавою, захоплюючою [8]. Тобто, для формування креативності необхідно створити умови, для того щоб допомогти майбутнім учителям технологій знайти свої захоплення та досліджувати те, що їм цікаво.

У результаті професійної підготовки в педагогічному університеті майбутні вчителі технологій у подальшому зможуть виконувати професійні функції вчителя трудового навчання та технологій і здійснювати навчальну, методичну, виховну роботу, сприяти гармонійному розвитку особистості учня, формуванню необхідних навичок, підготовці до активної трудової діяльності учнів закладів загальної середньої освіти. Для студентів важливо оволодіти відповідними технологіями; добре знати властивості та особливості застосування конструкційних матеріалів; проектувати і здійснювати технологічні процеси галузей виробництва відповідно до навчання техніки і технологій в середній школі; бути здатними до самовдосконалення з метою розвитку загальної та професійної культури, до самостійної, творчої діяльності та системного мислення; розвинути в собі здатність до проектування, дизайну, винахідництва й роботи в галузях художнього мистецтва, технічної творчості, технічного моделювання; уміти розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі професійної діяльності або в процесі навчання, одержувати та прогнозувати результати, що пов'язані із застосуванням відповідних підходів, теорій, методів та технологій тощо. На нашу думку, однією з найбільш важливих особистісних якостей, важливих для ефективної майбутньої професійної діяльності майбутніх вчителів технологій є саме креативність. Тому її важливо розвивати ще в процесі професійної підготовки.

3. РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЕННЯ

Для того, щоб сформулювати власне визначення «креативності майбутніх учителів технологій» важливо здійснити дефінітивний аналіз цього поняття, спираючись на праці інших науковців.

Варто зазначити, що досить часто для опису креативності використовується підхід, запропонований Р. Муні та А. Штейном. Він враховує чотири основних аспекти дослідження креативності: креативний процес; креативний продукт; креативна особистість; креативне середовище (яке формує вимоги до продукту творчості). Відповідно до цих аспектів ними виділено чотири напрями в дослідженні креативності.

Деякі загальні вимоги до процесу креативності визнаються більшістю дослідників:

- зміна зовнішньої і внутрішньої структури проблеми за допомогою аналогій і надолуження прогалин у знаннях;
- постійне переформулювання проблеми;
- застосування старих знань і навичок у новому ключі для створення нового;
- використання невербальної моделі мислення, вміння діяти в умі;
- внутрішня напруга, яка може виникнути в конфлікті між традиційним і новим; у різних шляхах розв'язання або продуктах; між хаосом і прагненням перейти на більш високий рівень організації [7].

Е. Торренс виділив креативність як процес із такими складовими: чутливість до проблем, відчуття незадоволеності та недостатності своїх знань, чутливість до відсутніх елементів та дисгармонії, усвідомлення проблеми, пошук розв'язку, здогади, пов'язані з тим, чого не вистачає для розв'язання, формулювання гіпотез, перевірка та повторна перевірка цих гіпотез, їх модифікація, а також повідомлення результатів [11].

На підставі своїх досліджень Е. Торренс прийшов до висновку, що розвиток креативності не визначається генетично, а залежить від тієї культури, в якій виховується особистість. Він експериментально довів, що спад у розвитку креативності можна зняти шляхом спеціального навчання.

Існує декілька ознак креативності як особистісної категорії: інтелектуально-творча ініціатива, вихід за рамки завдань та вимог безпосередньої діяльності; широта категоризації, асоціативного ряду; швидкість і гнучкість мислення (Дж. Гілфорд); оригінальність мислення; динамізм як механізм творчого розвитку [10].

Більшість із вказаних ознак були виділені Дж. Гілфордом як складові дивергентного мислення: швидкість мислення – здатність породжувати певну кількість нових ідей за одиницю часу; гнучкість мислення – здатність легко і невимушено переходити від одного класу ідей до іншого, здатність породжувати ідеї, віддалені одна від одної; оригінальність мислення – здатність до створення нестандартних розв’язань проблемної ситуації, своєрідних ідей, образів; точність мислення – здатність до наповнення основної ідеї додатковими компонентами, образами, ідеями.

Дивергентне мислення припускає, що на одне й те ж питання може бути дано багато різноманітних, але однаково рівноправних відповідей, на відміну від конвергентного мислення, яке орієнтоване на єдино правильний, з позицій попереднього досвіду, розв’язок [10].

Погоджуємося з Ф. Барроном та Д. Харрінгтоном, які, підсумовуючи результати досліджень креативності, зробили такі висновки:

- креативність – це здатність адаптивно реагувати на необхідність у нових підходах та нових продуктах. Вона дозволяє також усвідомлювати нове в бутті, хоча сам процес може мати як свідомий, так і несвідомий характер;

- створення нового творчого продукту багато в чому залежить від особистості творця та сили його внутрішньої мотивації;

- специфічними рисами креативних процесу, продукту та особистості є їх оригінальність, спроможність, валідність, адекватність завданню та ще одна риса, яка може бути названа придатністю – естетичною, екологічною, оптимальною формою, правильною та оригінальною на даний момент;

- креативні продукти можуть значно відрізнятися за своєю природою: нове розв’язання проблеми в математиці, відкриття хімічного процесу, створення музики, картини або поеми, нової філософської або релігійної системи, інновація в юриспруденції, свіже вирішення соціальних проблем та ін. [9].

Як стверджує І. Бех, «цілеспрямований розвиток індивідуальності можливий лише тоді, коли теорія освіти не декларуватиме необхідність творчості педагога і творчості школяра, а систематично за допомогою доцільних технологій втілюватиме її у навчально-виховному процесі. Особистісно орієнтоване виховання у цьому плані є досить перспективним, оскільки воно виходить із самоцінності особистості, її духовності та суверенності. Його метою є формування людини як неповторної особистості, творця самої себе і своїх обставин» [1, с.270]. Така думка науковця теж переконує в доцільності розвитку креативності майбутнього вчителя.

Цілком погоджуємося з С. Сисоєвою, яка у монографії «Педагогічна творчість» серед основних принципів педагогічної творчості вчителя виділяє (поряд з принципами діагностики, оптимальності, взаємозалежності, фасілітації, доповнення, варіантності, самоорганізації) принцип креативності. На думку автора, він відображає необхідність виявлення можливостей змісту навчального матеріалу для посилення його орієнтації на формування творчої особистості учня. Реалізації цього принципу в практичній діяльності сприяє аналіз змісту навчального матеріалу з метою його креативного посилення. Особливу цікавість викликає авторська технологія посилення креативності змісту навчального предмета та розроблені науковцем аналітичні картки креативної орієнтації навчальних курсів, які дають змогу проаналізувати зміст навчального матеріалу конкретного предмета для ефективного його використання в процесі розвитку творчої особистості учня. Як зазначає С. Сисоєва, «...підготовка викладача будь-якого навчального закладу і, зокрема вчителя, набуває ефективності, якщо її зміст і форми відображають специфіку процесу формування творчої особистості, враховують закономірності творчого процесу, взаємозалежність і взаємозумовленість розвитку творчих можливостей і рівня творчої діяльності суб’єктів навчально-виховного процесу» [3].

На підставі ґрунтовного аналізу численних досліджень С. Сисоєва висловлює припущення, що «фундаментом творчої особистості є її креативність, детермінантою якої виступає творча активність індивіда у її визначенні як нестимульованої зовні пошукової і перетворюючої діяльності» [3]. Творчу особистість автор визначає як «креативну особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних в актуалізації своїх творчих можливостей додаткових якостей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності» [там само].

Аналізуючи наукову літературу з проблеми дослідження, ми помітили, що майже всі дослідники погоджуються з тим, що креативність є однією з провідних рис особистості інтегративно-комплексного характеру, яка пов'язана практично з усіма іншими її рисами. Вона проявляється на різних рівнях несвідомому, свідомому, орієнтувально-перетворювальному та дослідницькому як в індивідуальній діяльності, так і в соціально-рольовому плані. Дослідники виявили численні зв'язки креативності з різноманітними якостями особистості. Так, наприклад, у сприйнятті це, передусім, цілісність, синтетичність, свіжість, самостійність, здатність бачити те, чого не бачать інші, неупередженість та гострота.

Уява та фантазія взагалі вважаються найбільш яскравими і типовими проявами креативності. Вони допомагають побачити і спрогнозувати мету і наслідки дій, проектуючи динаміку розвитку продуктивних процесів.

Уява може бути як відтворювальною (репродуктивною), так і творчою (продуктивною), а фантазія має суто креативний характер і ніколи не репродуктивний. Креативна уява – це власне те, що ми називаємо фантазією. Уява креативних особистостей відрізняється особливою яскравістю, несподіваністю, фантастичністю та образністю.

З метою аналізу значення креативності для майбутньої професійної діяльності студентів ми звернулися до Освітньо-професійної програми «Середня освіта. Трудове навчання та технології» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта, предметна спеціальність 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології), Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, кваліфікація: бакалавр середньої освіти (Трудове навчання та технології); вчитель трудового навчання та технологій.

На нашу думку, креативність, як особистісна якість є важливою як для розвитку загальних компетентностей майбутніх учителів технологій: здатність навчатися впродовж усього життя в контексті неперервної фахової підготовки і соціального життя, вдосконалювати й розвивати власний інтелектуальний і загальнокультурний рівень з високим рівнем самостійності; здатність до аналізу наукових та філософських поглядів на освітні та наукові процеси, до формування світогляду щодо розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури, політики, критично осмислювати основні світоглядні теорії і принципи в навчанні та професійній діяльності; здатність сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів фахової етики, визнавати принципи наставництва, співпрацювати в команді з іншими фахівцями та робити власний внесок у командну роботу; здатність здійснювати аналіз, синтез, критичне й самокритичне оцінювання ситуації або завдання з метою виявляти шляхи для розв'язання та напрацювання рішення; здатність ухвалювати оптимальні управлінські рішення; сприймати, аналізувати й реалізовувати управлінські інновації в професійній діяльності; здатність діяти з позицій соціальної відповідальності, займати активну громадську позицію, усвідомлювати соціальну значущість майбутньої професії; здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію, організовувати спільну діяльність для досягнення суспільно значимих цілей, мати навички роботи в команді, цінувати та толерантно сприймати різноманітність думок та мультикультурність; здатність використовувати сучасні інформаційні технології для розв'язання різноманітних завдань у навчальній та практичній діяльності, працювати з фаховою інформацією, творчо діяти й системно мислити, впроваджувати сучасні наукові дані у практичну діяльність; здатність до технічного й просторового мислення і уявлень тощо.

Водночас, креативність, як особистісна якість є важливою як для розвитку фахових компетентностей майбутніх учителів технологій: здатність демонструвати знання фундаментальних теорій основ виробництва, техніки і технологій та історії їхнього розвитку; здатність до виконання професійних функцій та типових задач діяльності, дотримання загальної та професійної культури в діяльності; знання переліку, змісту державних документів, готовність до виконання посадових обов'язків, сформованість професійної культури та високих моральних якостей; спроможність застосовувати сучасні методики і технології, в тому числі інформаційні, з метою забезпечення якості педагогічного процесу в закладах середньої освіти; здатність розуміти та описувати наукові, психологічні, педагогічні, соціальні методи, пов'язані з практикою середньої освіти; здатність до ефективного застосування й адаптації природничо-математичних знань у проектуванні й моделюванні технологічних процесів й педагогічних процесів середньої освіти; здатність до використання комп'ютерної техніки, програмних засобів, комп'ютерних мереж та інтернет-ресурсів для пошуку, обробки, зберігання і подання інформації відповідно до особливостей і вимог педагогічного процесу, для організації самостійної навчальної діяльності учнів та студентів; здатність проектувати й моделювати освітній процес у закладах загальної середньої освіти, обговорювати, пояснювати, безпечно та ефективно реалізовувати навчальні плани й програми; здатність допомогти учневі зрозуміти власні потреби, реалізувати їх, навчити самообслуговування, здорового способу життя, дотримання вимог техніки безпеки та охорони праці; здатність здійснювати науково-дослідну діяльність в галузі техніки й технологій, ергономіки, педагогіки й психології, теорії й методики технологічної освіти у закладах загальної середньої освіти; здатність відповідати за результати фахової діяльності, планувати та здійснювати професійний розвиток; здатність здійснювати професійну діяльність самостійно й автономно відповідно до потреб загальної середньої освіти та культурних цінностей населення України, самовдосконалення з метою розвитку загальної та професійної культури, компетенцій тощо.

Крім того, майбутнім учителям технологій в процесі професійної підготовки потрібно розвивати такі здібності та вміння:

- гностичні (пов'язані з підвищенням професійної майстерності): накопичувати та систематизувати знання; аналізувати особистий досвід; аналізувати і творчо використовувати передовий досвід та нові технології навчання; користуватися літературою, довідковими та нормативними матеріалами; розробляти та адаптувати дидактичні засоби навчання;

- проєктивні (проєктування особистості): проєктувати і прогнозувати можливості розвитку особистості учня; прогнозувати власну діяльність і перспективи її вдосконалення; оволодіти методами діагностики окремих сторін розвитку учнів; створити позитивну мотивацію для формування та розвитку професійно важливих якостей учня; оволодіти методикою корекції особистості учня;

- конструктивні (логічний та послідовний виклад навчального матеріалу): відбирати навчальний матеріал відповідно до мети заняття; урахувати вікові та індивідуально-типологічні особливості учнів і рівень їх навченості у процесі відбору навчального матеріалу та проведення занять; якнайповніше використовувати досягнень сучасної науки, зокрема, ІКТ, і виробництва у викладі навчального матеріалу; досконало володіти різними формами і методами педагогічної діяльності;

- організаційні (раціональна ефективна організація початкової діяльності учнів): організовувати навчально-трудову діяльність учнів; спрямовувати активність учнів на досягнення мети і завдань навчально-трудоного процесу; організувати самоуправління в учнівських колективах;

- комунікативні (володіння технікою мовлення, способами мимічної та пантомімічної виразності): уміти будувати взаємовідносини з учнями; оволодіти комунікативною технікою спілкування; оволодіти культурою мовлення та нормами етикету, прийнятими у суспільстві;

створити сприятливий психологічний клімат в учнівських колективах; уміти надавати соціальну допомогу та підтримку учням; уміти обирати оптимальну модель професійної діяльності з урахуванням наявної ситуації;

– особистісні (саморозвиток і самовдосконалення): застосовувати діагностичні методи самопізнання; здійснювати самокорекцію і самовдосконалення професійних якостей; якнайповніше реалізувати в професійній діяльності особисті здібності й нахили; формувати уміння реально оцінювати власні можливості для вибору посильних завдань; спрямовувати зусилля на розширення власного кругозору; аналізувати події та зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі та житті суспільства [4].

Розвиток усіх вищеперерахованих здібностей та вмінь, на нашу думку, є також актуальним з точки зору формування креативності в підготовці бакалаврів – майбутніх учителів технологій, оскільки більшість з них тісно пов'язані з виокремленими нами компонентами й показниками досліджуваної якості. Вважаємо також особливо важливою цю якість для подальшого професійного саморозвитку майбутніх учителів технологій [12].

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, на підставі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження можемо стверджувати, що креативність, привертаючи увагу дослідників, знаходилась у центрі уваги різних філософських, психолого-педагогічних напрямів.

Рівень професійної кваліфікації майбутніх учителів технологій значною мірою залежатиме від здатності самостійно торувати шляхи вирішення конкретних дидактичних завдань, виявляти нетрадиційне мислення, швидко знаходити вихід у проблемних ситуаціях, обирати оригінальні рішення – тобто від креативності.

Здатність до творчості є актуальною професійною якістю майбутніх учителів, потребу в яких відчуває сьогодення освіта. Успіхів у професійній діяльності сьогодні може досягнути тільки той вчитель, який має високий рівень креативності, який відбувся як творча особистість.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми дав можливість також уточнити зміст поняття «креативність». У нашій інтерпретації – це динамічна, інтегративна особистісна характеристика, яка визначає здатність до творчості і є умовою самореалізації особистості. У формуванні креативності ми вбачаємо важливу основу для успішного становлення дійсно творчої особистості майбутнього вчителя технологій.

Креативність майбутніх учителів технологій визначаємо як динамічну, інтегративну особистісну характеристику, яка визначає здатність студентів до творчості, що передбачає їхню інтелектуально-творчу ініціативу, вихід за рамки завдань та вимог безпосередньої навчальної та квазіпрофесійної діяльності; швидкість і гнучкість мислення; оригінальність мислення; здатність породжувати різноманітні оригінальні ідеї у нерегламентованих умовах навчальної діяльності та педагогічної практики у школі як майбутніх учителів технологій.

Перспективними для подальших досліджень є: вивчення особливостей розвитку креативності майбутніх учителів технологій; виокремлення організаційно-педагогічних умов ефективного впливу на цей процес та їх експериментальна перевірка. Теоретичне і практичне розв'язання проблеми формування креативності майбутніх учителів технологій потребує, на наш погляд, насамперед розгляду специфіки діяльності учителів технологій, ретельного і поглибленого вивчення структури креативності майбутніх учителів технологій, визначення показників та рівнів розвитку цієї якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280 с.
- [2] Мельхорн Г., Мельхорн Х.-Г. Творческое мышление и творческая деятельность студентов. Современная высшая школа. Варшава, 1982. №3. С. 39-51.
- [3] Сисоева С.О. Педагогічна творчість: Монографія. Х. К.: Каравела, 1998. 150 с.

- [4] Федорук Г.М. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2015. 259 с.
- [5] Фрицюк В. А. До питання про дефініції креативності. Шлях освіти. Київ, 2003. №4. С. 12-14.
- [6] Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. Випуск 39 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. С. 247-250.
- [7] Фрицюк В. А. Формування креативності майбутніх учителів музичного мистецтва. Вінниця. 2004. 200 с.
- [8] Чиксентмігаї М. Потік. Психологія оптимального досвіду. Клуб сімейного дозвілля. 2017. 368 с.
- [9] Barron F., Harrington D. Creativity: intelligence and personality. Ann. Rev. of Psychol. V. 32. 1981. P. 439-476.
- [10] Guilford J.P. Intelligence, creativity and their educational implications. San Diego, Calif., Knapp., 1968. 229 p.
- [11] Torrance E.P. The nature of creativity as manifest in the testing / R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity. Cambridge: Cambr. Press, 1988. P. 43-75.
- [12] Gurevych R., Frytsiuk V., Dmytrenko N. Computer diagnostics of readiness of prospective teachers to professional self-development. Information technologies and learning tools, 2019. Vol 69. №1. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2605/1447>

CREATIVITY OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS IN THE CONTEXT OF DEFINITIVE APPROACHES

Frytsiuk Valentyna Anatoliivna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State
Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-6988-6258
valentina.frytsiuk@gmail.com

Martseva Lyudmyla Andriivna

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Zhytomyr Polytechnic State University,
Zhytomyr, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-5037-6565
hfrjdcmrj@ukr.net

Lyubarska Lyudmyla Andriivna

graduate student of Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-3342-8276
lubarskaaludmila@gmail.com

Abstract. The article presents an analysis of theoretical positions of scientists and definitive approaches to the essence and content of the concept of "creativity". The importance of the formation of this personal quality in future technology teachers is emphasized. It has been proven that the formation of creativity in the future teacher of technologies, which is an important component of his professional readiness and one of the conditions for self-realization, becomes especially relevant; creativity is associated with the activity of a teacher of any profile, but this quality is especially necessary for a technology teacher. It can manifest itself in the form of actual technological creativity and in other types of pedagogical activity. In order to analyze the importance of creativity for the future professional activity of students, the Educational and Professional Program "Secondary Education. Labor training and technologies" of the first (bachelor) level of higher education, specialty 014 Secondary education, subject specialty 014.10 Secondary education (Labor training and technologies), Field of knowledge 01 Education / Pedagogy, qualification: bachelor of secondary education (Labor training and technologies); teacher of labor training and technologies. It is proved that creativity, attracting the attention of researchers, was in the center of attention of various philosophical, psychological and pedagogical directions. The level of professional qualification of future technology teachers will largely depend on the ability to independently find ways to solve specific didactic tasks, to show unconventional thinking, to quickly find a way out of problematic situations, to choose original solutions - that is, on creativity. It is emphasized that the ability to be creative is a relevant professional quality of future teachers, the need for which is felt in today's education; only a teacher who has a high level of creativity and who has become a creative person can achieve success in professional activity today. The analysis of psychological and pedagogical literature on the researched problem also made it possible to clarify the meaning of the concept of "creativity" as a dynamic, integrative personal characteristic that determines the ability to be creative and is a condition for the self-realization of an individual.

Key words: creativity, future technology teachers, definitive approaches, professional training.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bex I.D. Vy`hovannya osoby`stosti: u 2 kn. Kn. 1: Osoby`stisno oriyentovany`j pidxid: teorety`ko-texnologichni zasady`. K.: Ly`bid`, 2003. 280 s.
- [2] Mel`xorn G., Mel`xorn X.-G. Tvorcheskoe myshleny`e y` tvorcheskaya deyatel`nost` studentov. Sovremennaya vysshaya shkola. Varshava, 1982. #3. S. 39-51.
- [3] Sy`soyeva S.O. Pedagogichna tvorchist`: Monografiya. X. K.: Karavela, 1998. 150 s.
- [4] Fedoruk G.M. Formuvannya informacijno-komunikacijnoi kompetentnosti majbutnix uchy`teliv texnologij u procesi profesijnoi pidgotovky` : dy`s. ... kand. ped. nauk. Vinny`cya, 2015. 259 s.
- [5] Fry`cyuk V. A. Do py`tannya pro definiciyu kreaty`vnosti. Shlyax osvity`. Ky`yiv, 2003. #4. S. 12-14.
- [6] Fry`cyuk V. A. Profesijny`j samorozvy`tok majbutn`ogo vchy`telya. Naukovi zapu`sky` Vinny`cz`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu imeni My`xajla Kocyuby`ns`kogo. Seriya: Pedagogika i psy`xologiya: Zb. nauk. pracz`. Vy`pusk 39 / Redkol.: V.I. Shaxov (golova) ta in. Vinny`cya: TOV «Nilan LTD», 2013. S. 247-250.
- [7] Фрицюк В. А. Формування креативності майбутніх учителів музичного мистецтва. Вінниця. 2004. 200 с.
- [8] Чиксентміраї М. Потік. Психологія оптимального досвіду. Клуб сімейного дозвілля. 2017. 368 с.
- [9] Barron F., Harrington D. Creativity: intelligence and personality. Ann. Rev. of Psychol. V. 32. 1981. P. 439-476.
- [10] Guilford J.P. Intelligence, creativity and their educational implications. San Diego, Calif., Knapp., 1968. 229 p.
- [11] Torrance E.P. The nature of creativity as manifest in the testing / R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity. Cambridge: Cambr. Press, 1988. P. 43-75.
- [12] Gurevych R., Frytsiuk V., Dmytrenko N. Computer diagnostics of readiness of prospective teachers to professional self-development. Information technologies and learning tools, 2019. Vol 69. №1. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2605/1447>